

KOROŠKI SLOVENEK

Naroča se pod naslovom
„KOROŠKI SLOVENEK“
Klagenfurt, Viktringer-Ring 26.
Rokopisi se naj pošljajo na naslov:
Pol. in gosp. društvo
Klagenfurt, Viktringer-Ring 26.

List
za politiko, gospodarstvo
in prosveto

Izhaja vsako sredo.

Stane četrtletno: 1 šiling.

Za Jugoslavijo
četrtletno: Din. 25

Pozamezna številka 10 grošev.

Leto V.

Dunaj, 23. septembra 1925.

Št. 38.

„Iz tvojih ust te sodim.“

Položaj koroških Slovencev je že 50 let sem tak, da je nedostojen vsaki kulturni državi. Postave smo imeli — na papirju, vlado smo imeli —, a le za Nemce, sodnije smo imeli — sodnike je nastavljal nemški Volksrat, politične uradnike smo imeli —, ki so jih nastavljale nasprotne nam politične stranke. Po tem se lahko sklepa, kako se nam je godilo. In zdaj v republiki? Le-ta se je proglasila kot nemška, menda je potem umevno, da Slovenci ne vemo v katero klop se naj usedemo, da kje ne bomo delali napotja kakor farani sosedne župnije, ki svojega župnika nimajo.

Slučaj je nanesel, da se tisto, kar se godi na Koroškem že 50 let, dosledno ponavlja v južni Tirolski, odkar je ta po vojni prišla v oblast Italijanov. Opetovano smo o tem poročali in bomo se naprej sklicevali na besede Tirolcev, ki do pičice veljajo tudi za nas.

Das „Neue Reich“ poroča dne 12. sept. tole o južni Tirolski: „Fašisti hočejo čimprej poitalijaniti nanovo priklopljeno pokrajino... pri tem je značilna gonja ljudi, ki se jih ne poziva na odgovor. Ti neodgovorni elementi so napadli 1. 1921 slavnostni spreved v Bocenu pobirajo napise z gostiln, pretepajo naše ljudi! In ti vladi očitno niso neljubi, nihče jih še ni kaznoval, torej so z vlado v stiku...“

Ali ni to poročilo iz Koroške? Čimprej tudi nas hočejo ponemčiti in pri tem je vladi dobro došel Heimatdienst in drugi elementje, ki jih nihče ne pozove k sodnji. Streljali so na dekana Limpla, napadli poslanca Poljanca, pretepali naše zborovalce v Grebinjskem Kloštru, pretepali po gostilnah naše ljudstvo itd. Sila in surovost na vse strani, a nikjer sodnije, ki bi te ljudi krotila, obenem pa se pravi, da imamo enake pravice!

Tirolska: „Predvsem je treba zatreti nemški znak dežele in v ta namen se potvarja zgodovina v velikem obsegu. Nemška krajevna

imena so se črtala in na njihovo mesto dala dvomljiva laška...“

Koroška: Kedar bodo Lahii odlikovali svoje zgodovinarje, jim priporočamo posebno našega profesorja Wutteja, ki se s čudovito marljivostjo trudi dokazati, da so na Koroškem od nekdanj sami Nemci. Priporočamo v laški narodni muzej tudi še koroški šematizem, ki je s tolikim samozatajevanjem hitel profesorju Wutteju na pomoč. To so neodgovorni elementi. Slabše je, da so se župniki kaznovali, ker so se posluževali dvojezičnih zavojev, da so okrajna glavarstva prepovedovala župnim uradom dvojezični stari pečat! Tako temeljito menda niti Italijani ne postopajo, pa bodo morebiti, ko od nas izvedo, da se morejo od koroških Nemcev še učiti.

Tirolska: „Uradni jezik je seve laški, tako da nemški kmet ne ve kaj podpiše. Občine si morajo laški dopisovati, četudi občinski odbor laščino ne ume...“

Koroška: Ena prvih postav naše republike je bila, da je nemščina uradni in državni jezik. Prijatelji, ne pritožujte se, če vaša brezobzirnost posnemajo drugi. Menda je država za ljudi: in potem mora z njimi govoriti v njihovem ljudskem jeziku, ako pa so ljudje za državo, ki jih ne pusti govoriti njihovega jezika, potem smo v sužnosti -v nemški mi, v laški Nemci na Tirolskem.

Tirolska: „V Italiji so prepričani, da so vsi Nemci v južni Tirolski bili nekoč Italijani, da jih je le Avstrija ponemčila, da so se s silo vrinili Nemci na mesta Italijanov...“

Koroška: Naši Nemci pa sploh trdijo, da je Koroška nemška, da so koroški Slovenci le del „koroškega“ naroda, a ne slovenskega.

Tirolska: Pri ljudskem štetju so se posluževali vseh pripomočkov, da se našteje čimveč Italijanov, a pomagalo ni nič. Južna Tirolska je ostala nemška...“

Koroška: Ljudsko štetje je bilo že v stari Avstriji navadna sleparija, to se vidi že iz

podatkov, v katerih prihajajo in ginjevajo Slovenci kakor gobe; kakor se jih je pač štelo: kjer je štel pošten uradnik, je bilo vse slovensko, ko je štel nasprotnik, so izginili. Najlepše štetje je seve zdaj republikansko, ko je Slovencev našlo samo še 37.009, v resnici jih je trikrat toliko. Tirolci so bili bolj pogumni ter so se zapisavali za Nemce, naši so zajci, izginejo za grmom, a jutri so le zopet tu in bodo ostali.

Tirolska: Najprej je bilo treba znebiti se nemških inteligentov-uradnikov. Nekaterim se ni pustilo optirati in so jih porinili čez mejo, druge so poslali v Laško.

Koroška: Tisto delajo Nemci na Koroškem že 50 let. Slovenca se ali sploh ne namesti, ali pa pošlje daleko v nemško deželo. Tako se je vedno že in še dandanašnji godilo našim učiteljem. Izrazito rodoljubnim ljudem se niti postavno pripoznana domovinska pravica ni dala, niti posestnikom domačinom ne.

Tirolska: Ko je fašizem prišel do oblasti, proglasil je vse občine južno od Bocena za laške, ter tam uvedel popolnoma laško šolstvo...“

Koroška: Ravno tisto je napravil koroški deželni šolski svet z našimi šolami severno od Drave že pred vojno, ko smo bili na papirju še enakopravni. Vse te šole so se proglasile kratkomalo kot nemške, četudi pravih Nemcev tam nobenih ni.

Tirolska: Za učitelje, ki se nastavljajo v južni Tirolski, je narodni fanatizem predpogoj; nastavljajo se moralčno malovredni ljudje, ki se malo zanimajo za šolo in za svoj poklic čisto niso sposobni...“

Koroška: Tisto o narodnem fanatizmu kot predpogoju nameščenja velja žalibog tudi pri nas. Nastavljajo se učitelji, ki ali ne znajo slovensko ali pa znajo, a slovensčino sovražijo oboji kakor turški janičarji kristjane.

Tirolska: Italijanski učni jezik za nemške otroke je pedagogična katastrofa. Tako se

PODLISTEK

Sv. Ana na Macni gori.

Nekako v sredini med Borovljami, Bajtišami in Glinjami stoji 1627 m visoka Macna gora ali kakor Rožani pravijo „Macen“. Ni veliko gor na Koroškem, ki bi bile Slovincem tako znane kakor ta, na katero roma vsako leto na stotine koroških Slovencev. Nekoliko pod vrhom stoji prijazna cerkva sv. Ane z lepim stolpom, velikim križem in leseno kočjo. Ker bo marsikoga zanimalo, kako je cerkva nastala, hočemo na kratko popisati njeno zgodovino.

Ob cesti, ki pelje iz Borovelj v Sele, leži mal nad Florjančkom (pol ure od Borovelj) majhno, takozvano „Bajtiško jezero“. Že v XVII. stoletju so pripovedovali ljudje o tem jezeru sledečo pravljico:

Tam, kjer leži danes Bajtiško jezero, je stala nekdanj cerkva in poleg nje gostilna. V ti gostilni je postajalo ljudstvo od dne do dne bolj pregrešno, veseljačilo je in plesalo do rane jutra. Prišla pa je božja kazen. Cerkev z gostilno se je pogreznila in nastalo je jezero. Pride pa čas, ko bodo priplavali zvonovi te cerkvice na površje jezera. Tedaj bo pri Ogriz-

zu na Rutah povrgla krava dva črna telička. Ko dorasteta, bosta peljala te zvone na Macen, kjer bo zidana cerkev. Toliko pravljica.

Pripovedovanje te pravljice je na Hanjžičevega hlapca na Rutah, zelo pobožnega moža, globoko vplivalo. Leta 1805 mu je bilo v sanjah naročeno, naj postavi vrh Macna križ. S pomočjo svojega gospodarja je sanje izvedel in tako se je pojavil leta 1805 na Macnu prvi leseni križ.

Vest o tem križu se je hitro raznesla daleč naokoli in Macen je postal romarski kraj, na katerega so prihajale cele trume ljudstva celo s Kranjske. Ljudje so kmalu vedeli pripovedovati, da se gode razni čudeži, ozdravljajo bolniki itd. Koliko je bilo na tem resnice, se ni ugotovilo niti s strani cerkvenih oblasti, ki so zavzemale napram temu romanju celo sovražno stališče. Tako je prišlo, da so se izrekli proti temu tudi humberški flegarji (sodniki) ter prisilili Hanjžiča in Ogriza, da sta križ odstranila.

A romarje to ni ustrašilo. Začeli so prihajati še v večjih trumah in ker ni bilo več križa, so nosli gor tablice in svetinje in jih obešali po vejah in drevesih okrog prostora, kjer je stal prej križ. Meja humberške posesti je šla ravno vrh Macna. Nekaj brihtnih Šmarječanov je našlo izhod in postavilo križ na svoji

zemlji vzhodno od prejšnjega. Romanje k temu križu pa ni prišlo prav v tir. Zato so kmetje iz Rut, ne oziraje se na grožnje in prepovedi humberških mogočnejev, postavili nov križ na prejšnjem mestu in romanje se je začelo z nova.

S pomočjo in prizadevanjem Ksaverja Šašla, posestnika v Borovljah, se je pozneje postavila lesena kapelica, par metrov severno od sedanje cerkvice. Sedaj je postalo zanimanje še večje. Leta 1851. se je sprožila misel zidati kapelico iz kamna. Leta 1854. je bila ista končana. Stroški za novo cerkvico so znašali tedaj 289 goldinarjev. Na humberškem gradu je vladala tedaj že druga gospoda in ta je dala les za stavbo in za kuhanje apna brezplačno. Omeniti je treba, da vrh Macna ni vode in da je najbližji vrelec oddaljen eden in pol ure od vrha. Nabirati so morali torej dež in z istim žgati apno. Gotovo precej zamudno delo, če se pomisli, koliko vode se rabi pri taki stavbi.

Dne 26. julija 1854, na praznik sv. Ane, je bila nova cerkva od glinjskega župnika čg. Tavčarja ob velikanski udeležbi ljudstva slavnostno blagoslovljena. Zato je še dandanes na praznik sv. Ane „žegnanje“ na Macnu. Navadno se berejo ta dan po tri maše. Zbere se okrog 300 do 400 ljudi, deloma romarjev, deloma pa tudi izletnikov. Celo topiči pokajo na

ne nauče ne laški ne nemški. To šolstvo vodi v analfabetstvo! Tako se namenoma ubija vsa inteligenca!

Koroška: Koroški Slovenci s potrjim srcem potrjujemo vse to: Vnebovpijoč škandal je vsaka šola, ki se ne ozira na materini jezik otrok. Otroci se tudi pri nas ne nauče ne nemški ne slovenski. Nihče ne mara brati knjige, nihče ne zna pisati pisma, nihče ne zna govoriti, kakor bi moral govoriti izšolani človek. Tako se namenoma pobija ljudska inteligenca in vzgaja rod pijancev in beračev.

Tirolska: V nekaterih župnijah so se Nemcem usilili laški duhovniki. V Salurnu se je prepovedalo pri pogrebu moliti nemško, v Bocenu je laški kaplan sramotil ranjkega cesarja Franc Jožefa in evharistični kongres na Dunaju...

Koroška: Kakor tam smo bili vajeni koroški Slovenci, da se nam v cerkvi ne dela politike. Žalibog se pa tudi pri nas nastavljajo na slovenske fare nemški duhovniki, ki jim prav ni nič mar učiti se ljudskega jezika. Gotove župnije se proglašajo za nemške in tja se ne nastavi več Slovenca...

Tirolska: Največjega pomena je verski pouk. Le-ta je v obupnih razmerah grozno otežkočen. Otroci ne znajo ne laški ne nemški, nimajo besedi in nimajo pojmov, da bi umeli katekizem!

Koroška: Tisto obžalujemo mi na Koroškem in zato dolžimo nemško šolo, da naše otroke kvari, mesto bi jih vzgajala. Taka šola je strup ne kruh. Otroci prosijo kruha, a naše šole jim dajejo kamenje.

Nemcem pa kličemo: **Iz tvojih ust te sodim! Pritožujete se radi južne Tirolske, pogledite najprej, kaj se godi na Koroškem, kjer imate Slovence v svoji oblasti, kakor Italija tam vas! Ne zatirajte nas, pa boste lahko pred evropsko javnostjo zahtevali, da se naj pravično postopa v Italiji z vami.**

Koroška elektrarna, vzhodna železnica in kmetje.

Redkokedaj je v nasprotnih listih kaj najti, kar bi bilo vredno branja. Zadnjič pa le pri naša „Bauernzeitung“ razpravo, ki jo je treba pogledati: Električna moč se računa po kilovaturah, ena takšna ura pa je približno 1,36 konjskih sil. Koder se električna moč proizvaja s parnimi turbinami, pride kilovat-ura na 2,5 zlatih vinarjev, pri manjših podjetjih kakor v Velikovcu, na 11 zlatih vinarjev. Dunajska občina plačuje v Partensteinu 2,6, na mestu Dunaj 4,2 zlatih vinarjev. Tista elektrarna ponuja neki papirnici kilovat-uro po 3,3 vin. Celovška, oz. koroška elektrarna pa prodaja kilovaturu v Celovcu po 20, oz. 28, in bi morala menda

ta dan, katerih grmenje se razlega daleč po Rožu, Celovcu in Podjuni.

Leta 1863. je dobila ta kapelica prvi zvon. Tehtal je 1 cent in 60 funtov, t. j. približno 90 kil. Leta 1879. je napravil g. Lorenc Mack, cerkveni ključar v Borovljah, zbirko za novi veliki zvon na Macen. Leto navrh je bil že kupljen in še isto leto spravljen na vrh. Tehtal je približno 200 kil. Ker se do vrha ne more peljati z vozom, so ga morali po strmini nesti. Obesili so oba v podstrešje kapelice. Ker pa je vsled teže zvonov obstojala nevarnost, da se stavba podere, se je postavil l. 1881. stolp, iz katerega sta donela zvona v lepih ubranih glasovih.

Prišla je vojna, ki tudi Macnu ni prizanesla. Prišel je takozvani „Glockenkommission“ in veliki zvon na Macnu, ki je bil s tako požrtvovalnostjo in težavo spravljen na vrh, je moral v vojno in ni ga več.

Leta 1895. je bila na Macnu zlata poroka starega Hanjžiča, ki je štel tedaj 80 let. — Križ, ki stoji „na Ravni“, malo nad Rutami, je bil leta 1894. Zidati ga je dala neka dobrotnica iz občine Slov. Plajberk. — Starejši kot vse drugo pa je menda „Vrbančkov križ“, ki stoji malo pod Rutami. Na tem mestu se je ponesrečil nekoč stari Vrbanček, ki je spravljal s sankami vrsne metle v dolino. —č.

ceno nastaviti na 48, ako naj pride na svoje stroške!

Zdaj je celovška elektrarna napeljala tok v Pliberk. Le-ta napeljava stane 2,5 milijarde, za električno moč ob ti proggi pa se izkupi 250 milijonov, kar niti za obrestovanje nove proge ne zadostuje. Vsled tega bo morala elektrarna zvišati ceno, ki je zdaj že vse previsoka: celovški elektrarni se očita, da je povsod preveč poslušala svoje uradnike in premalo posvetovala se z inženjerji. Tako je prišlo, da je nova elektrarna ob Boršt-jezeru stala končno štirikrat toliko, kot je bilo proračunano.

Ako si kmetje hočejo naročiti te elektrike, naj pogledajo račune, ki jih kmet seve niti ne ume, vsaj ne ve koliko dela opravi s kilovaturu, predno je poizkusil. Naj se ljudi vprašajo, ali ni v tem slučaju bolje, napraviti si svojih malih elektrarn in izrabiti razne domače vodne moči: Za denar, ki ga je stala proga do Pliberka, bi se bila lahko izvršila elektrarna v Lipici, ko bi ne bili arhitekti iskali neko bajno jezero pod zemljo dočas, da se je potratil denar, ki je bil na razpolago.

Uradniki celovške elektrarne zdaj priporočajo, napraviti vzhodno železnico do Grebinja, da prodajo odvišno električno moč. A ta železnica bo pasivna, in dežela menda nima denarja za podjetja, ki se ne obrestujejo. Vrh tega se je medtem Velikovčanom zjasnilo in so spoznali, da bi jim ta nova železnica odvajala ljudstvo, in da bi, če se napravi železnica v Celovec, prej ali slej nehala sreda v Velikovcu. Že zdaj Velikovčanom menda zelo mrzi avto, ki vozi iz Wolfsberga v Celovec. V Ameriki so v par letih opustili 6000 km železnic, ker so promet prevzeli avtomobili, morda ne bi bilo pametno, zdaj v naši deželi, kjer sploh ni nobenega prometa, graditi železnico. Strokovnjak potem pa le trdi, da bi se tudi pri nas izplačalo posluževati se elektrike, samo cena ne bi smela biti višja kakor na Dunaju, in da bo elektrika cenejša, treba postaviti pravega moža na pravo mesto.

K temu imamo dostaviti, da se bo pač menda tudi tu tako godilo kakor navadno pri industriji: prvi zida nepremišljeno in vse predrago, potem pride polom, in drugi kupi podjetje po nizki ceni; zdaj se šele more delati. Ako je celovška elektrarna zdaj že petkrat dražja kakor dunajska, in ako s temi cenami še ne izhaja, potem naj likvidira in se naj podjetje da v druge roke. Načelno pa bo le treba povsod graditi ob domačih vodah in ne hoditi v zanjke tistim, ki pravijo, da večja elektrarna dela ceneje. V danem slučaju vidimo, da je elektrika iz Celovca predraga, in da odjemalci do gospodarstva v Celovcu nimajo nobenega upliva.

POLITIČNI PREGLED

Dvaintrideseto poročilo generalnega komisarja. Najnoveše poročilo, ki ga je poslal dr. Zimmermann Društvu narodov in ki obsega dobo od 15. julija do 15. avgusta, listi sedaj objavljajo. Začetkom čestita generalni komisar vladi in narodnemu svetu k sprejetju finančnega reformnega zakona, ki tvori najvažnejši dogodek cele sanacijske dobe. Pozdravlja upravno reformo, po kateri so se dežele odpovedale nekaterih pravic glede davkov, združitve zvezne in avtonomne uprave dežel in reorganizacijo zveznih gozdov. Iz posojila je dal v juliju 7½ milijona šilingov za investicije. Zveza je plačala nazaj 15½ milijona šilingov, kar se bo menda mesečno ponavljalo. Tudi zvezne železnice so dobile 1 milijon šilingov predujma. Število brezposelnih je malo padlo: lani 63.000 in letos 135.000.

Avstrija. Odslovljeni državni uradniki, ki imajo čez 10 službenih let in so bili odslovljeni z odpravnino, dobe od 1. avgusta 1925 dalje, ako vložijo do 31. dec. prošnje, za dobo enega leta podpore v znesku 460 Š, oženjeni 60 Š na leto več. Podpora je samo enkratna ter se bo izplačala iz prihrankov. — Hud boj se bje za nov najemniški zakon, po katerem se bo najemnina zvišala, dočim ostanejo omejitve glede odpovedi itd. nedotaknjene. Socijalisti so

odločno proti novemu predlogu. — Avstrijska delegacija je stavila v Ženevi zahtevo, da se pritise na sosedne države glede medsebojnega prometa. Avstrija bi imela dobiček, nasledstvene države pa škodo. Avstrijski odbor Društva narodov je avstrijsko zahtevo odklonil in priporočal Avstriji, naj se sporazume s sosedi sama. — Mnogi angleški in ameriški krogi so vsled delne odprave finančne kontrole preseščeni. Priznavajo sicer, da je denar stabiliziran in proračun v ravnovesju, a drugo še ni vse izvedeno. Vsled tega Avstrija ne bo dobila dolgoročnih kreditov za poravnavo kratkoročnih. — Poslaniška konferenca je baje sklenila, da morajo naša industrijska podjetja uničiti 7000 strojev, ki služijo izdelavi orožja in municije. Vsled teh vesti so se duhovi hudo razburili in pravijo, da to ne znači sanacijo gospodarstva. — Glavnemu odboru sta podala pretekli teden dr. Ahner in dr. Ramek poročila o Ženevi. Šlo je za dvoje važnih vprašanj, in sicer za odpravo kontrole in zboljšanje trgovsko-političnih razmer na podlagi poročila strokovnjakov. O zadnji točki se žal še ni sklepalo. Delegacija je proti sklepom odločno ugovarjala, dokler se s posredovanjem dr. Zimmermanna ni našla srednja pot. Oba priporočata sprejetja tozadevnih zakonskih predlogov. Meščanske stranke so za sprejetje, dočim zavzemajo socialisti odklanjajoče stališče.

Manjšinska konferenca. Listi pišejo iz Ženeve, da se je preložila manjšinska konferenca, ki bi se imela vršiti 15. t. m., na 14. oktobra in bo trajala tri dni. Na vabilih, ki jih razpošilja pripravljalni odbor zastopnikom narod. manjšin, je podpisan Nemeč, Slovenec in Madžar. Konferenca bo imela le zasebni in pripravljalni značaj in se zaključi z javnim kongresom, ako bo število manjšinskih zastopnikov zadostno. Razpravljalo se bo izključno o vprašanju, kako zajamčiti mirno sožitje manjšin na podlagi javnega prava in odstraniti zapletljaj, ki motijo evropski mir in varnost držav.

Jugoslavija. Konferenca radičevskih odpadnikov in hrvatske zajednice v Splitu je sklenila osnovati „Hrvatsko narodno federalistično zvezo“ in v parlamentu Hrvatski narodni federalistični klub. Prišlo bo polagoma tudi do združitve drugih opoz. strank. — Kralj se je udeležil Njeguševe slavnosti na Cetinju. Med potjo je bil povsod navdušeno sprejet. — Prične se z gradnjo več železniških prog na račun nemških reparacij. — Vprašanje balkanskega varnostnega pakta pride na dnevni red Društva narodov šele potem, ko se obnove pogajanja med Grško in Jugoslavijo zaradi Soluna. Jugoslavija zelo pridobiva na ugledu vsled sporazuma med radikali in radičevci. Obe stranki tvorita namreč skoro 2/3 parlamentarno večino. Celotna Turčija se je začela Jugosl. približevati, ki pravi, da ima Jugoslavija pravico do prvenstva na Balkanu. Uvedejo se pogajanja. Neko zblížanje je opažati tudi z Bolgarsko. Min. preds. Cankov je razpravljal v Ženevi z Radičem in dr. Ninčičem.

Turki prodirajo v Mosul. Angleško javno mnenje je zelo razburjeno vsled poročil o prodiranju turških čet v Mosul. Opozicionálni listi pišejo, da Anglija ne more vzdržati turškega navala v Mosulu, ker je Mosul oddaljen od morja nad 100 km. V celi pokrajini je komaj 8000 vojakov. „Central News“ poročajo, da je angleška vlada potrošila za Mosul v zadnjih 5 mesecih že nad 200.000 funtov, ni pa dovolj zavarovala meje proti Turkom. Turške čete so mejo že prekoračile in zasedle važne vojaške postojanke. Moč turške armade, ki prodira v Mosul, cenijo na 40.000 mož. Turki korakajo samo ponoči, da jih ne morejo opazovati angleški letalci. Angleški listi menijo, da hočejo Turki zasesti Mosul še pred odločitvijo Društva narodov v mosulskem vprašanju. — Poročila italijanskih listov iz Carigrada potrjujejo angleške vesti o vpadu turških čet v Mosul. Turške čete vodijo neki upokojeni generali, ker turška vlada noče prevzeti odgovornosti za vpad. „Tribuna“ poroča, da je turški zastopnik v Ženevi rekel, da je Turčija zelo potrpežljiva, toda tudi njeno potrpljenje ima svoje meje.

DOMAČE NOVICE

Koroški Slovenci in celovški časniki.

Celovčani pridno bero ljubljansko časopisje in prevajajo tamošnja poročila. „Sl. Narod“ je imel 31. jul. razpravo, kako se naj Koroška deli, kedar Jugoslavija nastopi dedščino po umrli Avstriji. Takšni predlogi se nam zdaj zdijo zelo neumestni; vsaka taka beseda dregne v sršenovo gnezdo, in sršeni se vsipajo v nas, ne v Ljubljano. Čimveč takih člankov, temveč bosta nabrala Südmarch in Šulverein, ker se trobi po vsem svetu, da mi koroški Slovenci tukaj davimo uboge Nemce. Za podrobni načrt, kako se naj deli Koroška, bo še časa, kedar se bo rušila Avstrija, kar jutri še ni pričakovati, tudi čez leto ne. Naše Nemce pa moramo zavračati, če pravijo, da imamo enake pravice kakor oni. Tisto trdijo Italjani v Južni Tirolski in Nemci so tam s to „enako“ pravico kaj slabo zadovoljni.

Slovenci na Koroškem — 80.000 nas je, vsaj ena četrtina prebivalcev — nimamo v deželi nobene slovenske šole, na srednjih šolah je naših otrok 3% mesto 25, pri nastavljanju uradnikov nikjer ni treba znanja slovenskega jezika, slovenskih uradnikov zdaj sploh nimajo več in se je nas popolnoma izročilo tujim ljudem. Koroški Slovenci so svojčas zahtevali narodno avtonomijo. Čimbolj se nas zatira, tembolj spoznamo, da od tujih ljudi nimamo pričakovati, da bi se nam pravica merila pošteno. Res še na Koroškem nismo pod izrednimi postavami, kakor jih je delal Bismark za Poljake in Alzačane, a redne postave za nas žal nimajo nič veljave, ali je imajo le toliko, kolikor privoli strupeno nemško-narodno sovražstvo. Potrpimo, tudi to bo nehalo.

Manjšinski problem — koroški Slovenci. Pod tem naslovom je napisal Maurice Muret v „Gazette de Lausanne“ uvodnik, ki je zanimiv vsled tega, ker je izšel ravno v času, ko je Društvo narodov obravnavalo avstrijsko vprašanje. Članek se toplo zavzema za nas in ostro graja avstrijsko manjšinsko politiko, ki se opira na znana vsenemška raznarodovalna društva. Avstrija se vsled tega nima pravice pritoževati, da se Nemci v drugih državah zatirajo.

Zavod šolskih sester v Velikovcu. Šolske sestre sprejmejo v popolno oskrbo deklice, ki žele obiskovati mestno ljudsko ali meščansko šolo; lahko se učijo tudi glasbo in kar je treba dobri gospodinji.

Varujte se holandskih srečk! Svoje brave moramo svariti pred neko sleparijo, kateri trumoma nasedajo naši brihtni mestni ljudje. Ljudje ne znajo več štediti, denarja jim na vse strani primanjkuje in letó za ljudmi, ki jim ponujajo neko bogastvo — seve na dan svetega Nikolija. Na Holandskem si je zamislil neki prefriganec, da bi se dalo kaj denarja dobiti tudi še v siromašni in izpuhani Avstriji. Leta prefriganec razpošilja oklic: Damo ti 200 holandskih goldinarjev ali en avto, ali motorno kolo, ali koncertni glasovir — vse to zastonj! Vsakdo, ki hoče obogateti, naj pošlje 4 holandskih goldinarjev v Amsterdam, to je samo 9 šilingov. Za ta denar dobi 4 srečke, ki jih mora drugim razposlati. Le-ti denar vpošljejo in vsakdo dobi zopet 4 srečke, ki jih mora zopet razposlati na druge 4 osebe dočas, da je kupilo 4000 oseb vsak eno srečko in so se vse te srečke tudi plačale, kar da holandskemu židu izkupiček 4000 goldinarjev: potem šele prvemu izplača polovico 2000, druga polovica pa je zaslužek prefriganega žida, ki nima drugega dela, kakor ljudi bombardirati s svojimi ponudbami. In če niso srečk vsi plačali — ali kedo ve, ali so vsi plačali ali ne — podjetnik sploh ne plača nič. Pri vsaki skupini (seriji) žid torej zasluži 19.000 šilingov in če kak dobiček izplača, plača pač 18.000 š. Ni bilo slišati, da bi kedo že dobil ta dobiček. Priganjači samo pravijo: Da v Beljaku je dobila neka gospa! In če vprašaš po imenu, se odgovori: Ime je tajno, da se ne obdači! Ime je tajno, ker je vse le sleparija. In za to sleparijo pošilja Celovec menda milijarde! Listi so svarili, avstrijska pošta pa se ne zmeni

za svarila in avstrijska vlada še manj, katere dolžnost bi bila, umakniti poštno pošiljanje denarja za tak sleparski namen. Svoje brave opozarjamo: ne bodite nori in pogledite, komu svoj denar zaupate!

Št. Jakob v Rožu. (Motorspritzenweih.) Toraj naši sosedi iz Velike vasi so si ustanovili svojo požarno brambo in imeli v nedeljo 6. septembra blagoslavljanje svoje novo nabavljene motorne brizgalnice. Mi jim kot najbližja sosedna bramba iskreno častitamo, vendar jih opozarjamo, da hočemo ostati prijatelji samo dotle, dokler bo imela bramba res samo eden cilj pred sabo: Gott zur Ehr', dem Nächsten zur Wehr. Požarne brambe naj stojijo vendar samo na gospodarskem stališču in naj pustijo politiko drugim, ki nikakor ne ustanavljajo bramb proti požaru in povodnji, ker mora nesreča družiti vselej vse sosede tudi politično neenako misleče! Vprašamo vas torej, kako naj razumemo oni izrek vašega govornika, ki je dejal: Dem Freunde zum Schutz, dem Feinde zum Trutz? Tudi ne vemo, če je bila nemška pridiga v Veliki vasi proti Št. Jakobu umestna, saj smo jo poslušali samo domačini in mi znamo ja vsi naš koroški dialekt, kar vam priča govornik g. Irgovec, ki je kot edini vaš zastopnik govoril „rožansko“ in res v pristno brambovskem smislu pozdravil zbrane „fajerverovce“. Tudi priznamo, da so hajlali, in to tudi res z veseljem, samo povabljeni tuji. Želimo mladi brambi tudi mi, katerih se sicer samo iz političnega nasprotstva k prireditvi ni vabilo, kar največ uspeha in upamo, da bo delovala res samo po načelih pravega brambovca, ker je v slogi domačinov bistvo vsake brambe.

Sele. Po hladnem in deževnem poletju se nam naenkrat ponuja snežena zima. V soboto 12. septembra je po mrzlem dežju začel naletavati sneg in je pobelil ne le gore, ampak tudi doline. Na polju je stal še oves in marsikje še pšenica. Seveda je žito potlačeno, da bodo žanjice trpele pri žetvi. Tudi pokošena otava in nepokošena se je sušila — pod snegom. Tako zgodnjega snega tudi stari ljudje ne pomnijo.

Otvoritev parne pekarnice v Borovljah. Cenj. čitatelje opozarjamo na oglas g. Kropivnika na zadnji strani lista.

Št. Vid v Podjuni. (Slana.) Zadnje deževje je zrak tako ohladilo, da je pobelil sneg vse gore in hribe skoro do tal. Začeli so pihati hladni vetrovi in nastopil je občuten mraz, ki je povzročil debelo slano. Zmrzla je bila celo zemlja. Ajda je popolnoma uničena: ne bo plev in ne zrnja. Marsikateri bo vesel, če bo dobil seme, osobito oni, ki je ajdo pozno sejali. Narava se ne ozira na naš slab gospodarski položaj in tudi topot ni dopustila, da bi vse žitarice dobro obrodile. Po slani je nastopilo izredno toplo vreme, ki obeta lepo jesen.

Sv. Lenart pri Sedmih studencih. Na praznik Marijinega Imena sta se blagoslovila dva nova zvonova na podružnici sv. Neže v Korpičah, ki so jih v kratkem času nabavili vrli vaščani. Vtila jih je zvonarna Samassa v Dun. Novem Mestu. V gostoljubni Avštinovi hiši so se potem botri in pevci zbrali k veselemu slavlju tega dneva. — Letina je bila dosedaj prav dobra, Trabinarjeva jarca je vrgla celo petnajsto seme. Samo škoda je, da je nam slana na kvaterno sredo požgala ajdo. — V Korpičah je pred nedavnim umrl Jožef Kroisenbacher po kratki bolezni. Znal je napravljati fletne coklje. N. v m. p.!

Pliberk. (Sejem.) V Pliberku se vršijo četrletno večji sejmi. Dovoljenja za sejme izvirajo iz različnih časov, vendar je najstarejše dovoljenje iz leta 1493. Poleg tega so tudi vsak terek tedenski sejmi, za katere je obnovljeno dovoljenje razvidno iz privilegija cesarice Marije Terezije iz l. 1752. Original tega dovoljenja ima shranjen občinski urad. Tedenski tržni dnevi so radi malega okoliša vsled meje, na pomenu veliko izgubili. Ravnotako tudi četrletni sejmi. Izmed teh sejmov je najznamenitejši in daleč naokrog znani sejem, ki se vrši v začetku septembra na travniku. Vrši se dva dni. Prvi dan — nedelja — je namenjena zabavi. Od vseh krajev pridejo stari znanci in marsikatero svidenje je, ki ga že dolgo ni bilo.

Življenje in vrvenje je živahno. Poleg tega pitje, godba, petje, lajne itd. Marsikateri zaljubljen par vidiš šetati po sejmišču. V mestu na so vse gostilne polne ljudstva ki si privoščijo za potrebo in čez potrebo. Drugi dan je posvečen trgovini. Letos je deževno vreme prometu zelo škodovalo. Tudi veliko pomanjkanje denarja je vzrok, da se malo proda in malo kubi.

Železna Kapla. Ako se sme verjeti zatrdilom domačinov, se je našla na poti proti Kortam zlata ruda. Trije domačini so se že pogodbeno združili v svrhu kopanja rude in baje prejeli za to pravico. Kakor pravijo, pa jim manjka kapitala in so raditega postavili zaenkrat le leseno uto, da jim potem močnejša družba odkupi pravico. Do sedaj se koplje z večjim in manjšim uspehom v okolici svinec in premog in vse kaže na to, da se bo kraj industrijelno jako razvil.

DRUŠTVENI VESTNIK

Šentjakobsko izobraževalno društvo ponovi v nedeljo 27. septembra igro „Moravska svatba“. Sodeluje domači tamburaški zbor. Vse prijatelje naših prireditev in občudovalce našega krasnega Roža ponovno prijazno vabi odbor.

Bilčovs—Hodiše. Igralni odsek izobr. društva „Bilka“ v Bilčovsu napravi dne 4. X. t. l. izlet v Hodiše in Šmiklavž. Ob tej priliki se bo ob pol 3. uri istega dne igrala na odru hodiškega izobr. in pevskega društva „Zvezda“ pri pd. Ferlačniku v Šmiklavžu igra „Naša kri“. Vsi prijatelji prisrčno vabljeni. Ob slabem vremenu izlet izostane.

Št. Vid v Podjuni. Izobraž. društvo „Danica“ ima v nedeljo 27. t. m. po blagoslovu svoj mesečni sestanek. Vsi, ki streme za izobrazbo, so vabljeni.

Borovlje. I. občni zbor „Društva slov. diletantov v Borovljah“ se je vršil v nedeljo dne 13. t. m. v Smeričnikovi gostilni ob povoljni udeležbi. Odobritvi zapisnika zadnjega občnega zbora 13. IV. 1924 je sledilo kratko poročilo predsednika o preteklem društvenem delovanju. Društvo, oziroma odbor, je imel 7 sej. Priredilo se je 9 iger in 2 izleta v Št. Janž in Št. Jakob. Od iger so najbolj uspele „Moč uniforme“ in „Karlova teta“ kljub temu, da so pri zadnji igri nasprotniki pljuvali in metali takozvane „stinkbombne“ med gledalce in na oder. Umevno je, da smo tedaj zahtevali, da se dotični razgrajachi kaznujejo, a kar navadno, so bili navsezadnje krivci — Slovenci. Poslal se je popravek v „Freie Stimmen“ in „Bauernzeitung“, ki je bil tudi priobčen s primombo, da imajo besedo njihovi zaupniki, na katero pa še danes čakamo. Da se ustreže spošni želji Slovencev, se priredi tudi letos Miklavžev večer z igro, petjem in nastopom Miklavža. Pevski zbor pa, radi pomanjkanja prostora in lastnega harmonija, ni mogel delovati, kakor bi bilo potrebno. Nedavno je umrla članica g. A. Koschat, ki jo bomo kož veliko prijateljico iger ohranili v blagem spominu. Nadalje se sprejme poročilo blagajnika. Društvo ima 44 podpornih in 21 rednih članov. Z malimi izpremembami se izvoli stari odbor. Isti se bode potrudil, da spravi skupaj malo knjižnico in da reši tudi vprašanje društvenega prostora, ki je za nadaljno uspešno delovanje neobhodno potreben. Z bodrilnimi besedami, da naprej ostanemo zvesti društvu kot edinemu našem razvedrilu, zaključil predsednik z zahvalo občni zbor. Tajnik.

GOSPODARSKI VESTNIK

Od železnice. Letošnji poletni železniški promet je pokazal, da se je vozilo 90 odstotkov potnikov v tretjem razredu in da so se vlačili vozovi prvega in drugega razreda skoro prazni okrog. V prvem in drugem razredu se vozijo ponajveč le oni, ki imajo vožnjo zastonj. Vsled tega se namerava tarife spremeniti. Po enem načrtu bi se znižala vožnja za drugi razred za 25 odstotkov, prvi razred pa bi stal

trikratno ceno tretjega. Po drugem načrtu bi se vpeljal četrti razred, ki bi bil od sedanjega tretjega za 25 odstotkov cenejši, tretji dva četrta, drugi tri četrte in prvi štiri četrte razrede.

Celovski trg. Kapus 0,50—0,70, rdečo zelje 0,60—0,70, zelje 0,50—0,70, karfijol 0,60—1,—, 0,50—0,70, glavna solata 0,40—0,50, endivija 0,40—0,50, zelen fižol 0,60, čebula 0,70, česen 4,20, paradižniki 0,80—1,—, špinača 0,60, pozni krompir 0,15—0,18, namizna jabolka 0,80—1,20, jabolka za kuho 0,60—0,80, hruške za kuho 0,60 do 0,90, grozdje 2—2,50, breskve 2—2,60, češplji 0,80—0,90, ostrožnice 0,60—0,80, brusnice 0,90—1,20, mleko (liter) 0,44—0,48, sladka smetana 3,40—4,60, kislja smetana 2,80—3,20, čajno maslo 6,40—6,80, maslo za kuho 5,20 do 5,80, skuta 1,40—1,60, strd 3,60—5,— šilingov za kilogram. Jajce komad 18—20 grošev. Živina: voli 1,15—1,35, plemenske krave 1,20 do 1,40, pitane krave 0,80—1,10, plemenski prašiči 1,70—2,20 šilingov za kg žive teže. Kože po 15—20 šilingov. Žito: rž 28—32, pšenica 30—34, ječmen 28—30, oves 28—32, koruza 28—30, ajda 32—34 grošev za kilogram.

Velikovški trg. (16. sept.) Prignanih je bilo 460 komadov živine. Cene: voli 1,10—1,40, krave 1—1,50, teleta 2,—, plemenske svinje 2,20—2,40, ovce 0,80—1,20, klobasarice 0,80 do 1,—, vprežna živina 1,10—1,20, pitana 1,30 do 1,40 šilingov kilogram žive teže. Konji 400 do 800 Š komad.

Borza. Dunaj, 21. IX. 1925. Dolar 7,19; nemška marka 1,681; ital. lira 0,2905; dinar 0,1258; franc. frank 0,3365; poljski zlati 1,1575; švic. frank 1,3650; češka krona 0,209 šilingov.

Curih. 21. IX. 1925. Dunaj 73; Beograd 9,22½; Praga 15,35; Pariz 24,60; Rim 21,30; London 25,13; New York 518,25.

ŽENSKI VESTNIK

Varujte žensko poštenje.

Na nemškem katoliškem shodu v Stuttgartu je govorila znana prednica nemških katoliških učiteljic gđc. Šmic pomembne besede o varstvu ženskega poštenja. Izvajala je: „Dandanes naj bo katolikom posebna skrb, varovati čistost deklet in žensk. Razmere so se spremenile in nastaja nevarnost. V vojni je padlo silno število mož, vsled tega se dva milijona žensk ne more poročiti. Obenem je nastala gospodarska kriza, ki mnogo deklet in marsikatero omoženo ženo sili, iskati si zaslužka pri tujih ljudeh. Tako pride ženska iz hiše, ki ji je najboljši varih. Dekleta postanejo nezadovoljna, iščejo in love moške, udajajo se lahkomišelnosti — končno zapadejo nenravnosti. — Nrnavnostni propad se kaže posebno v lahkomišelnih, često nesramnih obleki. Da se noša spremeni, morajo pomagati tudi moški! Naj odklanjajo lahkomišelnost oblečena dekleta, naj jih ne jemljejo v zakon! Zlasti bi se morale dostojno oblačiti omožene žene, ki bi se ne smele nevirano podajati modi. Današnja lahkomišelnost ženska obleka je dokaz, da smo zšli že daleč v nenravnost. V takih časih je treba ljudi pozivljati k čistosti in značajnosti. Le deklica, ki je bila v mladosti čista, zamore postati srečna nevesta; le ta bo zdrava na telesu, le tako srce hrani v sebi prave ljubezni, le taka duša ima moči, ki jih prinese v zakon kot dragoceno doto, katera se podeduje na otroke. Žalibog je danes med ženskami, ki stopijo v zakon, malo dobrih in še bolj redek je slučaj, da sta dobra obadva, ženin in nevesta. Cerkev pa ukazuje tudi neidealnim zakonskim, da ostanejo vkup, dokler jih smrt ne loči!

Naj pride karkoli, ne bodi žena nezvesta, ne imej nobenih tajnih želj! Izpolnjuj dolžnosti tudi nasproti možu, ki ga ne ljubiš, izpolnjuj dolžnosti tudi, če ni stanovanja, če vsega primanjkuje. Posebna nevarnost so ženske, ki niso prišle do zakona, ki jih je na milijone. Nezadovoljne so, sebične, od te strani prihaja razuzdanost. Naj te, ki niso prišle do zakonskega življenja, vidijo svojega otroka v revežu, naj v ljubezni božji najdejo obilno nadomestilo za svetno ljubezni. Človeška družba se

mora prepojit s čistimi neomoženimi dekleti, to jo bo dvignilo in zakonskim udihlilo novega duha.

RAZNE VESTI

Drobne vesti. Na otoku Rapi pride 10 žensk na enega moškega. Radi tega so moški tam v velikem čislju, ženske jih spoštujejo, občudujejo in skrbijo za nje v največji meri. Delati jim sploh ni treba. — Na Francoskem so našli meteorit (izpodnebnik), ki tehtja 200 ton. Pri padcu se je zaril 300 metrov v zemljo. — V Londonu so zaprli 500 komunistov. — Ob korejski obali je vihar uničil 250 hiš in 36 ladij. Več ljudi je mrtvih. — Reka Hoangho na Kitajskem je izstopila iz struge in poplavila okoli 1000 vasi. Nad 3000 ljudi je utonilo. — Dne 12. septembra je bilo na Koroškem podpiranih 1374 brezposelnih za 80 več kot prejšnji teden. — Na Dunaju se je v enem tednu pomnožilo število brezposelnih za 300. Na Angleškem jih je 1,345.000. — V Romuniji se širi kolera. Iz Galaca je javljenih 13 slučajev, iz Konstance 20, iz Krajeve 40.

Listnica uredništva.

Sršan. Ste velik črnogled. V resnici ni tako slabo, kakor si predstavljate. Pogodbe je treba presojati z obče človeškega stališča. Potrpeti je treba!

Parna pekarna otvoritev obrata!

Čast mi je vljudno naznaniti članemu prebivalstvu Borovelj in okolice, da sem s 24. septembrom 1925 otvoril v lastni hiši šte. 23 na Koblu (nova stavba) moderno urejeno parno pekarno pod imenom

Prva rožanska parna pekarna

lastnik Franc Kropivnik v Borovljah

Potrudi se bom, dobavljati cenj. odjemalcem samo prvovrstno pecivo (belo in črno) iz najboljše moke, in prosim, da se vzame na znanje, da bom tudi še nadalje vodil Kometterjevo pekarno kot podružnico in osnoval prodajalne pri gospe Kuschar v Borovljah in gospe Ortner na Dobrovi.

Cenjeno prebivalstvo vabim na ogled moje nove parne pekarne in obenem prosim za nadaljno naklonjenost z zagotovilom dobre postrežbe in beležim s spoštovanjem

Franz Kropivnik

127

Izšla je Blasnikova Velika Pratika

za navadno leto 1926, ki ima 365 dni. „Velika Pratika“ je najstarejši slovenski kmetijski koledar, ki je bil najbolj vpoštevan že od naših pradedov. Tudi letošnja obširna izdaja se odlikuje po bogati vsebini, zato pride prav vsaki slovenski rodbini. Stane 5 Din. in se naroča pri J. BLASNIKA naslednikih, tiskarna in litografski zavod, Ljubljana, Breg šte. 12. 130

Naznanilo.

Odbor podpisane Hranilnice in posojilnice z boleščjo naznanja, da je dne 9. t. m. v 68 letu svoje starosti nenadoma v Gospodu zaspal nepozabni njen dolgoletni zaslužni načelnik, gospod

Juri Rutar

posestnik, pd. Habnar v Malčapah.

Za ves trud in vso vstrajno marljivost, s katero se je rajni dolgo vrsto let trudil za napredek Hranilnice in posojilnice naj mu bo Večni obilen plačnik!

129

Dobrila vas v septembru 1925.

Odbor

Hranilnice in posojilnice v Sinči vasi.

Tovarniška zaloga usnja

Julius Blass

Celovec, Novi trg šte. 4

Ima v zalogi vse kožne izdelke ter kupuje in prevzema v delo sirove kože.

VABILO.

123

Izobraževalno društvo
v Globasnici uprizori na

rozarsko žegnanje dne
27. septembra t. l.
ob ¼4. uri popoldne
pri Šoštarju

igro v verzih

Vsakdo

ali

Bogatinova smrt

Na sporedu je tudi več solospevov.
K obilni udeležbi vabi ODBOR.

VABILO

na Meškovo igro

MATI

ki jo uprizori izobraževalno in tamburaško društvo „Sloga“, dne 29. septembra in 4. oktobra ob 2. uri popold. pri Vosperniku v Podravljah. Sodeluje šentiljski pevski in domači tamburaški zbor. K obilni udeležbi vljudno vabi odbor.

128

**Kupujem jajca¹⁰⁰
in perutnino!**

Julius Blass, Celovec, Novi trg 4

Majhno posestvo na prodaj!

Sestojče iz 1¼ orala polja (večji del njive), čez 3 orale gozda in poleti paša za eno kravo v bližini

za 25,000.000 K.

121

Več pove Franc Popatnig v Melvižah, pošta: Egg bei Hermagor

Inserirajte v Koroškem Slovencu!